

Kriza János.

(1811. jun. 28. — 1911. jun. 28.)

Irtá Barabás Abel.

A magyar irodalomnak ünnepe van. Száz évvel ezelőtt született Kriza János.*) Erdővidék szívében, Nagy-Ajtán már rég emléktábla jelöli azt a házat, ahol bölceje ringott. Az irodalomtörténet besorozta azok közé, kiknek érdemei elévülhetlenek. Az unitárius egyháznak püspöke volt. És most, az évforduló idején, egyetlen ünnepi hang nem emelkedett. Még szűkebb hazájában sem történt semmi, hogy a nevezetes évfordulót emlékeztessék tegyék a mai nemzedék számára. Pedig az igazi uttörők emlékezetét felújítani nemzeti kötelesség.

Kriza igazi uttörő volt a magyar költészetben. De vajjon így ismerik-e? Nem. Az irodalomtörténet sok jelentéktelen régibb íróról ad a kelletnél bővebb felvilágosítást; Krizáról azonban oly szűkszavuan beszél, hogy jelentőségével a nagy közönség ma sincs egészen tisztában. Azt mindenki tudja, hogy Kriza volt a *Vadrózsák* gyűjtője. Hogy ez elévülhetetlen érdeme, azt senki nem vonja kétségbe. Ez a népköltési gyűjtemény azonban csak 1863-ban jelent meg, tehát akkor, mikor a népies-nemzeti irány Petőfi és Arany által a fejlődés legmagasabb csúcsát is elérte. Épen

*) Kriza születését az irodalomtörténet tévesen állapítja meg. Gyulai Pál Krizáról írt emlékbeszédében is téves ez adat; ő 1812 július 28-ra teszi. A kezeink közt levő anyakönyvi kivonatból ezuttal biztosra állapíthatjuk meg, hogy Kriza 1811 június 28-án született.
B. A.

ezért a közönség azt hiszi, hogy Kriza gyűjtése, valamint saját költői műveinek iránya csak viszhangja annak a nagy irodalmi fellendülésnek, mely a népies irány diadalra jutásával elkövetkezett. Aki így gondolkodik, az téves uton jár. Pedig a nagy közönség így látja Krizát. Csak a beavatott irodalmi emberek vannak tisztában vele, hogy Kriza jelentősége jóval nagyobb, mint amennyire a köztudat szerint becsülik.

Az irodalomtörténetnek nem épen szimpatikus oldala a közönség szemében a sokszor hiábavaló évszám és jelentéktelen adat. Nem is tanácsos ezzel a közönség jóra való érdeklődését megriasztani. Ezuttal azonban csak épen néhány pontos adat magyarázhatja meg, hogy miért oly nagy Krizának, a gyűjtőnek és költőnek jelentősége. Krizának 1842-ben már kész népköltési gyűjteménye volt s 1843-ban, az év elején, előfizetési felhívást is bocsátott ki a *Vadrózsák*-ra. Ki törődött akkor nálunk a népköltéssel? Sejtette-e valaki, hogy irodalmunk ebből a forrásból fog ujja-születni? Herder ujmutatására mi egyáltalán nem figyeltünk. Kölcey emlegette ugyan, hogy „a nemzeti poézis eredeti szikráját a köznépi dalokban kell nyomozni“, de maga teljesen idegen hatást árul el s a népiesből semmit sem tud magába olvasztani. A népies iránti érzéketlenség legjellemzőbb bizonyítéka, hogy Kriza előfizetési felhívása 1843-ban eredménytelen volt s a gyűjtemény nem jelenhetett meg. Kétségtelen azonban, hogy ő volt első költőnk, ki a népköltészetre irányította a figyelmet. De nemcsak ráirányította, hanem maga gyűjtötte a legbecsesebb anyagot. Mikor a Kiskalud-Társaság megpendítette a

népköltészi maradványok összegyűjtését a Erdélyi János a gyűjtéshez fogott, Krizának már kész gyűjteménye volt. Ezt Gyulai Pál is hangsúlyozta abban az emlékbeszédben, melyet Kriza emlékezetére a Kiskalud-Társasággal tartott.

Bár Kriza nevét kétségtelenül az ő népköltési gyűjteménye teszi halhatatlanná, jelentőségét csak eredeti költeményeiből érthetjük meg. Ő saját költeményeibe beleolvasztotta a népiest már akkor, mikor a magyar költészet zenitjét Vörösmarty klasszikus eposzai képezték, mikor Petőfi gyermekcipőit taposta az iskolában, Arany pedig mint vándorszínész nyomorgott, anélkül, hogy sejtette volna költő voltát. Abban az emlékkönyvben, melyet az Unitárius Kollégium ifjusági önképző-köre adott ki *Remény* címen 1839-ben, Krizának csupa népies hangú verse van. Ő tehát a maga költészetében már akkor végrehajtotta azt a reformot, amit később az egész magyar költészetben a népies-nemzeti iskola hajtott végre. Pedig ezek a versek az emlékkönyv megjelenése előtti években keletkeztek. De lássuk, a megjelenés évében milyen is volt a magyar irodalom képe? Petőfi első verskötete csak 1844 november 10-én jelent meg, sőt első nyomtatásban megjelent *A borozó* című verse az *Athenaeum*-ban csak 1842 máj. 22-én jelenik meg; tovább menve még azt is fölemlíthetjük, hogy a *Remény* című emlékkönyvet épen akkor rendezik sajtó alá, mikor a tizenöt éves Petőfi első ismert versét írja Aszódon, a *Búcsuzás 1838-ik évben* címűt, pattogó hexameterekben. Mert jegyezzük meg, hogy Petőfi versei 1838-tól 1842-ig semmi nyomát nem mutatják a népiesnek. És mégis a magyar